

Nr 12.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckta motioner dels om utredning angående en statlig elektrisk storindustri, dels och angående utbyggnad av den elektriska industriens kapacitet och brytande av privatmonopolen och priskartellerna, m. m.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 31 ha herrar *Hesselbom* och *Birger Andersson* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om en skyndsam och allsidig utredning angående startandet av statlig elektrisk storindustri.

Inom andra kammaren har av herrar *Lundqvist* och *Forsberg* väckts en likalydande motion nr 51.

Härjämte har i en likaledes inom andra kammaren väckt motion nr 331 herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag om utbyggnad av den elektriska industriens kapacitet och brytande av privatmonopolen och priskartellerna, varvid även förstatligande av ASEA med dotterföretag, eventuellt också de båda andra stora monopolgrupperna i branschen, överväges.

Motionerna II: 51 och II: 331 ha av andra kammaren hänvisats till dess andra tillfälliga utskott. Sistnämnda utskott har inhämtat yttranden över motionerna från arbetsmarknadskommissionen, kommerskollegium, priskontrollnämnden, telegrafstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, exportföreningen, industriförbundet, kooperativa förbundet, landsorganisationen med hörande av metallindustriarbetareförbundet samt telegraf- och telefonmannaförbundet, elverksföreningen, elektriska installatörsorganisationernas riksförbund och elektriska engrossistföreningens och elgrossisternas förenings samarbetsnämnd. Landsorganisationen tillstyrker utredning, arbetsmarknadskommissionen tager ej ställning till motionernas yrkanden och övriga hörda myndigheter och organisationer avstyrka motionerna. En redogörelse för innehållet i yttrandena finnes intagen i andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

Andra kammarens andra tillfälliga utskott, som förehaft motionerna II: 51 och II: 331 till samtidig behandling, har i förenämnda utlåtande nr 8 på anförda skäl hemställt, att andra kammaren för sin del måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående den elektriska industriens lämpliga kapacitet och om formen för en eventuell utvidgning, varvid startandet av statligt företag bör övervägas.

Andra kammaren har bifallit denna utskottets hemställan.

Sedan andra kammaren genom utdrag av kammarens protokoll den 31 maj 1947, nr 435, delgivit första kammaren detta sitt beslut, har sistnämnda kammare hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Utskottet anser sig med stöd av yttrandena kunna konstatera, att kapaciteten inom såväl den elektriska starkströms- som svagströmsindustrien för närvarande icke är tillräckligt stor för tillgodoseende av marknadens efterfrågan på dess produkter. Likaledes synes det ställt utom allt tvivel, att inom starkströmsindustrien ASEA intager en dominerande monopolställning, medan förhållandena inom svagströmsindustrien ej äro av samma monopolistiska karaktär. I fråga om kabeltillverkningen synes ett klart faktiskt monopol föreligga.

Ovissare synes vara huruvida denna industris kapacitet kan bli tillräcklig om några år. Betydande utvidgningar förefalla visserligen vara planerade, men om de komma att svara mot den då förefintliga efterfrågan kan icke för närvarande med någon högre grad av säkerhet bedömas. Inverkande härpå måste givetvis också vara i vad mån en lönande export kan komma till stånd och upprätthållas.

Med hänsyn till att såväl staten som många kommuner äro stora förbrukare av den elektriska industriens produkter, är det helt naturligt, att samhället har ett starkt intresse av att dessa tillverkas och ställas till konsumenternas förfogande till lägsta möjliga pris och på bästa möjliga villkor.

Utskottet vill ingalunda bestrida, att statsmakterna med stöd av gällande lagstiftning redan ha en viss möjlighet att kontrollera företagens pris- och marknads politik. Priserna torde emellertid på ett mera effektivt sätt kunna påverkas i en för samhället önskvärd riktning, om staten erhåller ökad insyn i företagen. Jämsides med frågan, hur en dylik insyn lämpligen bör ordnas, synas även böra undersökas möjligheterna att åstadkomma en ur prisbildningssynpunkt gagnelig konkurrens på området.

Planeringen av den elektriska industriens organisation och kapacitet samt en följande eventuell utbyggnad av denna industri i en eller annan form är en fråga på lång sikt. Även utskottet håller i likhet med flera av remissinstansterna före, att ett utbyggande i snabb takt, vare sig i enskild eller statlig regi, knappast är möjligt med nu rådande knapphet på material och arbetskraft. Oavsett huruvida denna knapphet är av mer eller mindre övergående natur, anser utskottet det dock vara en fördel, om man vid tillämnad utvidgning kan ha tillgång till undersökningar och utredningar om industriens förutsättningar och möjligheter både på kort och lång sikt. Hänsyn måste nämligen tagas till konkurrensen om de knappa tillgångarna på material och arbetskraft icke endast de elektriska företagen sinsemellan utan även mellan den elektriska industrien och annan industri.

Utskottet anser således övervägande skäl tala för att en utredning bör komma till stånd både om den elektriska industriens lämpligaste organisation och om den framtida utbyggnaden. Härvid böra olika möjligheter övervägas, bland annat ett övertagande från statens sida av de förutvarande tyskägda företagen.

Utskottet har icke ansett sig nu böra taga ställning till frågan om eventuell förstatligande av redan förefintlig elektrisk storindustri, enär detta synes vara ett spörsmål, vars prövning lämpligen bör få anstå, tills en mera allmän utredning blivit slutförd.

Utskottet får alltså hemställa,

att första kammaren måtte, med biträdande av andra kammarens ovannämnda beslut, för sin del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående den elektriska industriens lämpliga kapacitet och om formen för en eventuell utvidgning, varvid startandet av statligt företag bör övervägas.

Stockholm den 3 juni 1947.

På utskottets vägnar:

OLOF LÖTHNER.

Närvarande: Herrar Löthner, Nils Elowsson, Birger Andersson, fru Sjöström-Bengtsson, fru Svenson, herrar Albertsson och Einar Eriksson.

Reservation

av herr Löthner, fru Svenson och herr Albertsson, vilka ansett, att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse:

"Utskottet anser sig med stöd av yttrandena kunna konstatera, att vissa svårigheter föreligga för den elektriska industrien i nu rådande läge att möta den högt uppdrivna efterfrågan på dess produkter, men att detta huvudsakligen beror på den knappa tillgången på materiel och arbetskraft. Genom den av utskottet företagna utredningen har klart ådagalagts, att vederbörande företag i vad på dem ankommer lyckats i stort sett bemästra svårigheterna och att många skäl tala för att de skola vara i stånd att uppfylla de anspråk som ställas på dem.

Därest vid sidan av de nuvarande företagen på ifrågavarande produktionsområde ett nytt statligt storföretag skulle komma till stånd, skulle bristen på arbetskraft och materiel göra sig än mera kännbar till förfång för produktionskapaciteten under de närmaste åren, då stora krav komma att ställas på den elektriska industriens leveransförmåga. Såsom framhållits under remissbehandlingen finnas starka skäl till antagande att ett sådant statligt företag icke skulle kunna komma i gång i full utsträckning förrän vid en tidpunkt, då förhållandena på ifrågavarande marknader äro helt andra än för närvarande och då en överdimensionering av den elektriska industrien kan medföra allvarliga olägenheter inte minst ur allmän ekonomisk synpunkt.

Den av motionärerna påtalade dominerande ställning, som intages av de större företagen inom den elektriska industrien, synes enligt den av utskottet föranställda utredningen icke ha medfört några olägenheter. Utländsk konkurrens gör sig gällande och kan beräknas få ökad styrka. I vissa fall finnes redan nu inhemsk konkurrens. De sakkunniga remissinstanserna ha vitsordat, att den prispolitik som bedrivs av de nu förekommande företagen på området icke ger anledning till erinran.

Utskottet finner det angeläget att på nu ifrågavarande område liksom eljest uppmärksamheten ständigt hålles riktad på eventuella tendenser att på ett olämpligt sätt utnyttja en mer eller mindre monopolistisk ställning. Emellertid kan framhållas, att staten numera genom den av 1946 års riksdag antagna lagen om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet äger vidsträckta möjligheter att utöva kontroll rörande pris- och marknadsförhållandena, varjämte konkurrensen från utlandet allt efter som de nuvarande hindren för världshandeln undanröjas komma att göra sig gällande i prisregleringsriktning.

Med hänsyn till de tungt vägande invändningar, vilka av så gott som alla sakkunniga remissinstanser anförts gentemot innehållet och yrkandena i de nu föreliggande motionerna II: 51 och II: 331, finner utskottet skäl icke föreligga att vidtaga de begärda åtgärderna. Tvärtom vill utskottet understryka, att det med hänsyn till de synnerligen stora leveransåtaganden vi gjort gentemot utlandet inte minst i fråga om elektrisk materiel är utomordentligt viktigt att de elektriska industrierna nu få utöva sin verksamhet utan störande statliga ingripanden.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att motionerna I: 31 (II: 51) och II: 331 icke måtte föranleda någon första kammarens åtgärd."